

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

מסכת מועד קטן

דף ט' ע"א

בגמ', ואם איתא דמערבין שמחה בשמחה, איבעי ליה למינטר עד החג, ומיעבד שבועה להכא ולהכא.

[א]. מה שהיה פשוט לגמ' שאם מערבין שמחה בשמחה, היה לו לשלמה המלך להמתין עד חג הסוכות עם חנוכת ביהמ"ק, ולא לחנכו מיד כשהוא מוכן, פירשו התוס' (ד"ה איצט) "כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתן כל כך". ותוספות הרא"ש (ד"ה איצט) כתב "דבלאו הכי היו ישראל עולין לרגל". ולכאורה הוא כפי' התוס'.

אמנם, המהרש"א בחידושי אגדות (ד"ה איצט) כתב: "פירשו בתוס' כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתן כ"כ עכ"ל. ועוד י"ל דמשום הכי קאמר דה"ל למינטר עד החג, כדי שלא יעברו מלהתענות ביום הכיפורים, דעכשיו שהקדימו הז' ימים לא עשו יחכ"פ כדאמרינן בסמוך".

הנה, אי למדים דטעם הדבר דביטלו יום הכיפורים הוא דהיה בתוך שבועת הימים של חנוכת ביהמ"ק, ואם היה חנוכת ביהמ"ק בשבועה ימים אחרים, לא היו דוחים יום כיפור, א"ש תירוצו.

אך אי נימא, דמה שדחו יום הכיפורים היה ע"פ קל וחומר משבת ומשכן, והיה הוראת הנביאים שהיו באותו הדור, כדכתב רלב"ג (מ"א ט, ס), אז מובן למה לא תי' התוס' כן, דאף אם הקדימו את חנוכת ביהמ"ק, לא הותר להם לדחות יום הכיפורים, לולי הוראת הנביאים, וא"כ לא הקדמת חנוכת ביהמ"ק גרמה לזה, ודו"ק.

שו"ר בקרן אורה (ד"ה תוד"ה איצט) מה שכתב. ונראה דזה כוונתו, דהתוס' והמהרש"א חלקו בטעם ביטול יוהכ"פ, אי דהיה בדיעבד כי איקלע ימי השמחה בו, או שהיה לכתחילה ע"פ ק"ו.

אמנם לפי זה צריך להבין, דאי היה לכתחילה ע"פ ק"ו, ולהרלב"ג בהוראת הנביאים, מדוע חששו שנתחייבו על ביטול יום הכיפורים, והלא עשו זאת ע"פ ק"ו כהוראת הנביאים שבאותו הדור.

עי' פסקי תשובה (כנדרס מהד"ס סי' רל"ד), שהאמרי אמת מגור כתב לו, שחששו שאולי עשו הקל וחומר לפני שבא אליהם הדיבור, וחששו שק"ו פריכא הוא, ומה שהדיבור בא אליהם הוא דבדרך שאדם רוצה לילך וכו'. ומביא ראיה מתוס' (שבת פ"ז, ד"ה ואלה פה עמוד עמ"ד), דהקשו מנא ליה להש"ס שמשוה פירש מן האשה ואחר כך הסכים עמו הקב"ה, אולי עשה זאת בציווי הקב"ה. ופירשו שם, דאם כן לא היו מרים ואהרן מדברים בו סרה, אלא הם אמרו שכיון שהוא עשה כן הסכים עמו הקב"ה דבדרך שאדם רוצה לילך וכו', ואז אין להביא ראיה מהסכמת הקב"ה לאחר מעשה, ודו"ק.

ולפי"ז י"ל דלא חלקו התוס' והמהרש"א בטעם שבטלו יוהכ"פ, אלא שהתוס' פירשו ע"פ המסקנה, דביטול יוהכ"פ היה נכון, ולא מחמת שאז איקלע חנוכת ביהמ"ק. אמנם בהו"א, לא למדו כך, דהלא ישראל חששו מביטול יוהכ"פ שמא לא היה כראוי, והק"ו שעשו אולי פריכא הוא, ומה שהיה דיבור לנביאים בזה אין ראיה דהיה לאחר מעשה.

אמנם הלום ראיתי להחיד"א בחומת אנך (ד"ה ז, ז, ט), דבסוף דבריו מפרש להדיא, דטעם שאכלו ביוהכ"פ, הוא כדי שלא לערב שמחה בשמחה דחג הסוכות, ולכך ילפינן מקרא "שמחים וטובי לבב", שאחיל להו יום הכיפורים, עיי"ש. וקצ"ע בדבריו, דהלא הגמ' דחתה, דסיבת הקדמת חנוכת ביהמ"ק לא היה מחמת דאין מערבין שמחה בשמחה, אלא מחמת שהיה אסור לעכב השלמת ביהמ"ק. וע"כ צ"ל דכוונתו, דסוף כל סוף ע"י הקדמת חנוכת המקדש, לא עירבו שמחה בשמחה, ועי"ז ביטלו יום הכיפורים. א"כ לפי"ז דברי המהרש"א הם בדווקא, ולא רק בהו"א, דביטול מצות יום הכיפורים הוא באמת בגלל שאיקלע בתוכו חנוכת המקדש, ולא שהיה הוראה למעשה בענין זה, וצ"ב לדבריהם, מדוע תוס' לא תירצו כן.

[ב]. בקובץ מבקשי תורה (מ"ז, עמ' ס"ח) נדפס תשובה מכת"י הגאון רבי אברהם תאומים אבד"ק בוטשאטש זצ"ל בעמח"ס שו"ת חסד לאברהם, גבי מי שרוצה לשמר סיום מסכת לתשעת הימים של חודש מנחם אב, והשואל [הרבני ר' אהרן שמחה לייבל] רוצה להוכיח מסוגיין, דדווקא בנין ביהמ"ק היה אסור לאחר, דהיו חייבים להשלים הבנין כדאמר בגמ' "אמה כליא עורב צורך בנין הבית הוא", אך במצוה אחרת שפיר אפשר לדחותה.

ודחאו החסד לאברהם, דזה ניחא לדברי התוס', שהיו צריכין לדחות כדי שלא לבטל ישראל ממלאכתן, אך אי נימא דהדחיה היא כדי שלא יבטלו יום הכיפורים, אזי רק לצורך מצוה שרי לדחות, ולא לדבר הרשות [ויש שם טעות הדפוס בקובץ מבקשי תורה, כי הוא מביא את לשון המהרש"א מילה במילה, אך לא כתוב שם שזהו המהרש"א ונראה שהוא מוסיף על דברי התוס', ובוודאי נשמט מהדפוס. וגם מלשון התשובה נראה שחסר שם איזה תיבות]. וא"כ יוצא נפק"מ למעשה בין תי' התוס' לתי' המהרש"א, אי לדבר הרשות שרי לדחות מצוה, כגון סיום מסכתא.

ולפי זה שפיר י"ל דהתוס' תירצו בדווקא תירוצם גבי ביטול מלאכה מישראל, ולא כהמהרש"א דביטול יום הכיפורים, כדי לחדש דבשאר מצוה שרי לדחות אפילו לדבר הרשות.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

אמנם לדברינו הנ"ל דלא חלקו, ואף המהרש"א מסכים שביטול יום הכיפורים לא היה מחמת שאיקלע חנוכת ביהמ"ק ביום הכיפורים, דאף בלא"ה היה אסור לבטלו לולי הוראת הנביאים ע"פ הק"ו, שפיר י"ל דאף לדבר הרשות שרי לדחות את הסיום.

איברא, דשם בתשובה, מדייק החסד לאברהם דבתשעת הימים גרע יותר, דאינו רק דחיה לדבר הרשות בסתמא, אלא שדוחה לזמן שאינו מוכשר לכך, עיי"ש שמדייק כן מתשו' מהר"ם

מינץ (סי' קי"ט כז"ו ח"ד רמ"ו, סק"ו), דכתב שדוחה סיום מסכת עד ימים שהוא שעת הכושר לתקן בו סעודה, ומשמע דימים שאינם ראויים אסור.

ובזה נחלק עמו המנחת יצחק (ח"ג סי' ל"ג), דהוא מביא דברי מהר"ם מינץ כמקור להקל על אלו שמאחרים הסיום עד תשעת הימים. ועיי' במשנ"ב (תקמ"א סק"ג) בשם אלי' רבה דלא לאחר או לזרו לימוד המסכת כדי לסיימה בתשעת הימים. והמנחת יצחק הנ"ל למד, דהא"ר חולק עם מהר"ם מינץ, אך החסד לאברהם, מביא את שניהם, ומבאר כדלעיל, דעולים בקנה אחד, דאף למהר"ם מינץ יהיה אסור לדחות לימים שאין ראוי לתקן בהם שמחה וכדברי הא"ר.

הערון השולחן (א"ח סי' תקמ"א סק"ח) קצף על אלו הדוחים סיום מסכת לתשעת הימים, וכתב: "ודע שיש שמניחים הסיום מסכת על ימים אלו כדי לאכול בשר, ודבר מכווער הוא דאע"ג דבמועד קטן (ט. ט.) מוכח דמותר לשייר מקצת הגמר לסיום מצוה כדאיתא שם בבניין בית המקדש ע"ש, מ"מ להניח לכתחלה בשביל אכילת בשר לא נאה ולא יאה". ואולי כוונתו בלשון מליצה, דמה האיסור להניח בשביל לאכול בשר, דאי שרי לדחות בשביל דבר הרשות, אזי מדוע שיהיה אסור לדחות בעבור אכילת בשר. וכוונתו בוודאי לדברי הא"ר הנ"ל, שהוא דוחה הסיום לימים שאינם ראויים לעשות בהם משתה ושמחה.

בגמ', לאהליהם שהלכו ומצאו נשיהם בטהרה, שמחים שנהנו מזיו השכינה, וטובי לב שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבן זכר וכו'.

ג.] החיד"א בחומת אנך (שס) פירש ענין בן זכר לשמחת ביהמ"ק: "אמרו בשבת דף ל' (וכ"ה צס"ג מ"ק ט.) שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהם של כ"א וילדה זכר, על כל הטובה שמחל לו אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון יום הכפורים. ואפשר לומר דמה שנהנו מזיו השכינה דין גרמ"א לזכות לבן זכר, כמ"ש פ' רבי עקיבא (שס פ"ט): פארן שפרו ורבו, ופירש רש"י דבמצות שובו לאהליכם נתעברו נשותיהם של כל אחד זכר. וכן גבי עובד אדום בעבור ארון האלהים נתעברו אשתו וכלותיה ששה בכרס אחד".

בס"ד יש לי הרהורי דברים רבים בפירוש זה. דלכאורה מאותו רש"י בשבת שציין החיד"א, נראה דלא נחית לפרש כן, דרש"י כתב "שפרו ורבו, דכל אחד נתעברה אשתו זכר במצות שובו לכם לאהליכם, ולא ידענא היכא רמיזא". ואכן המהרש"ל שם כתב ע"ד רש"י: "ולא ידענא היכא רמיזא. ואני אומר דיש הוכחה ברורה, מאחר דילפי' גבי חינוך בית המקדש אצל שלמה המלך שמצאו נשותיהם טהורות וכל אחת ילדה זכר, ק"ו במצות מתן תורה וגם שם נאמר וילכו לאהליהם והכא שובו לאהליכם", ע"כ, וכן פ' המהרש"א בח"א (שס פ"ט. ד"כ מאי כר סיני צס"ג כד"ב) ע"ש. אך מרש"י נראה דלא פירש כן.

ד.] בדרך אפשר יש לפרש דברי רש"י, אמאי לא נחית לתרץ כהמהרש"ל והמהרש"א, להקיש שובו לכם לאהליכם דכתיב אחר מתן תורה, לאהליכם דהכא אחר חנוכת ביהמ"ק, וכמו דהכא נתעברה כ"א מהם בזכר, ה"נ אחר מתן תורה. ובהקדם, בספר אילנא דחיי (ח"א, פ"י ולחמנן, דף מ"ט): להג"ר יצחק מרדכי פאדאווא אבד"ק אפאטשנא הי"ד [ובשער כתוב ליקוטים מתורת הרה"ק רמ"מ מרימינוב ז"ע, ומתורת היהודי הקדוש מפשיסחא ז"ע], הביא קושיא, דהיאך אפ"ל דאחר מתן תורה כל אחד נתעברה אשתו זכר, והלא בוודאי היו ביניהן נדות. ומפלפל שם מה שראה כתוב בספר של גאון אחד, דחרדה מסלקת את הדמים, והיו כל הנשים מסולקות דמים, ודוחה דבריו. ולבסוף מסיק, דאה"נ, והפירוש הוא דכל אחד מיד בעת שהיתה מותרת לו אחר מתן תורה נתעברה זכר, עיי"ש.

האילנא דחיי אינו מציין מיהו הגאון אחד, וחיפשתי הרבה עד שמצאתיו בס"ד במשך חכמה פר' ואתחנן (ו, כ"ז), ואעתיק כל דבריו, כי בכך נוכל לפרש דברי רש"י הנ"ל, וז"ל: "שובו לכם לאהליכם. החתם סופר בחידושו לעבודה זרה (ס"ג). כתב, כי נתקשה כל ימיו מהיכן הוציאו חז"ל ביבמות כ"ב, הא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, יעויין שם. ולדעתי פשוט, דיצא להם, דמסתמא היה ליוצאי מצרים נשים הרבה שהיו מאותן שאין בני נח מזהרין עליהן. ועמרים יוכיח שגדול הדור היה ונשא דודתו. וכן אמרו ביומא פרק יום הכיפורים בהנך דאסירי לא פריצי בהו. ועיין רש"י (יומא שס) שבכו על הנוספות, ואם לא היו רגילים לא היו בוכים. ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה "שובו לכם לאהליכם", ואין אהלו אלא אשתו (מ"ק ז.), הלא אלו שנשאו קרובותיהם צריכים לפרוש מהם. ועל כרחך דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, [וכו']. ויתכן, דקיימא לן דחרדה, שחרדו כל העם, מסלק הדמים, ולא יראו נשיהם דמים, ויהיו טהורות לבעליהן".

א"כ להמשך חכמה תיבת "לאהליכם" דאיתא במתן תורה, באה ללמד כפשוטה, שיכולים לחזור אל בתיהם ועם משפחותם, ואינם צריכים להתגרש מהם "אהלו זה אשתו", אך לא באה להורות שכל אחד מהם מותר עתה באשתו, דשמא נדה הוא, ורק

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

מאיזה סברא של חרדה מסלקת הדמים רצה המשך חכמה לחדש שהיו מותרים בנשותיהם, אך אין תיבת לאהליכם דהכא בא להורות על זה, כי אם היינו למדים זאת מקרא, לא היה צריך המשך חכמה לסברא של חרדה מסלקת הדמים, דהיה נס שכולן היו בטהרתן. משא"כ תיבת לאהליכם דכתיב אחר חנוכת ביהמ"ק, דרשה הגמ' בסוגיין להדיא, דכל אחד מצא את אשתו בטהרה, וא"כ כיון שהפשט בתיבת לאהליכם בסוגיין אינו אותו פשט דתיבת באהליכם דמתן תורה, לא פירש רש"י כהמהרש"א והמהרש"ל, ודו"ק.

[ה]. אלא שאליבא דהאמת, הראיה של המשך חכמה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, יש עליה תשובה בספר שב שמעתתא (הקדמה אות טו) שכתב: "טרם יקראו והנה נחשף קלונם, דכתיב וישמע העם בוכה למשפחותיו והיינו על עסקי עריות שנאסר להם. והנה בספר גור אריה פרשת ויגש, הקשה כיון דישראל במתן תורה דין גרים הי' להם וכדאיתא ביבמות מ"ו ע"ב דישראל היו צריכין מילה והזאה וטבילה כדין גרים, וקיי"ל גר נושא אחרתו משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ לאותו הדור היה ראוי להתיר קרובות ערוה. ותירץ דלא אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא בגר שנתגייר מדעתו וחפצו אז הוא כקטן שנולד, אבל בשעת מתן תורה שהוכרחו לקבלה שכפה עליהם הר כגיגית בזה לא היו כקטן שנולד ע"ש. לזה בכו למשפחותיהם על עסקי עריות" וכו', עכ"ל הש"ש עעו"ש. ועי' ע"ז (ס). "לאהליכם לשמחת עונה", ולא כהמשך חכמה לאשתו אף בלא עונה. וכ"כ הרע"ב (עמר נקא פרי חיי שרי כ"ד, ס"ז), דאהל אין פירושו האשה, אלא פירושו תשמיש, עיי"ש. וביותר בדעת זקנים מבעלי התוספות פרשת בהעלותך (י"א, כ"ז) מפורש להדיא: "אלדד ומידד אחי משה היו, כי כשנתנה תורה ונאסרו על העריות פרשו כלם שנא' וישמע משה את העם בכה למשפחותיו ודרשינן על עסקי משפחותיו, וגם עמרם אבי משה פירש מיוכבד שהית' אשתו, ונשא אשה אחרת והוליד ממנה אלדד ומידד". אמנם הפנים יפות (פרי יתרו ד"כ ויאמר אל כעס היו נכויים) כתב גם הוא כמו המשך חכמה, דמשובו לכם לאהליכם, משמע דכולם היו יכולים לחזור, גם אלו שהיו נשואים לדודתו מאביו כעמרם ויוכבד, דכקטן שנולד דמי, עיי"ש. א"כ להמהר"ל בגור אריה והש"ש, באמת אלו שהיו נשואות לאיסורי עריות לא יכלו לחזור לנשותיהם, וכן משמע מהדע"ז הנ"ל, וכך הבין גם החתם סופר שנשארו בתמיהתו כל ימיו מהיכן למדו דין זה, היינו דסבר שאיסורי עריות לא יכלו לחזור לנשותיהן אחר מתן תורה. וא"כ תיבת לאהליכם דמתן תורה פנויה היא לדרשה, ושפיר יש לדרוש כמו אחר חנוכת ביהמ"ק דכל אחד מצא את אשתו בטהרה, ולק"מ קושיית האילנא דחיי היאך יתכן שכל אחד היה מותר באשתו והלא ודאי היו שם נשים טמאות, דהיה נס כמו אחר חנוכת ביהמ"ק, וא"כ אפשר אף ללמוד משם כהמהרש"ל והמהרש"א דכ"א ילדה בן זכר. אך להפנים יפות והמשך חכמה, דתיבת לאהליכם מפרשת דכקטן שנולד דמי, אין זה אותו פירוש כתיבת לאהליכם דחנוכת ביהמ"ק, ולכך אין להקיש בניהם, ולכך רש"י לא תירץ כדברי המהרש"ל והמהרש"א.

[ו]. והטעם שרש"י לא פי' שם תיבת לאהליכם דאחר מתן תורה, כמו לאהליכם דסוגיין דמצאו נשותיהן טהורות, י"ל ע"פ מה שכתב הגאון מהרש"כ מווילנא וצ"ל בשו"ת בנין שלמה (הקדמה שני ד"כ צפ"י מנורט) שמדייק לישנא דקרא (ויקרא ט"ו, י"ט) כי תהיה זבה דם יהיה בבשרה וגו', דלכאורה כיון דהך קרא בטומאת נדה קמיירי, דהוא דבר ההוה בכל אשה לראות דם נדה בזמנים ידועים, א"כ לא שייך הלשון כי תהיה בלשון עתיד, והלא דם נדה הוא דבר ההוה לעולם, והו"ל למכתב, ואשה בימי נדתה דם יהי' זובה וגו'. וכתב "ורמז לנו הכתוב מה שאמרו חז"ל במדרש דבדור המדבר לא ראו הנשים דם נדות כלל ע"ש, ולכן כתב ואשה כי תהיה זבה, ור"ל לכשיבואו בני"י לארץ ישראל ויחזרו הנשים לראות דם נדות אז שבעת ימים תהיה בנדתה", עיי"ש. ובמילא ל"ק קו' האילנא דחיי והמשך חכמה דהלא ודאי היו נשים נדות אחר מתן תורה. ואולי לכן רש"י לא דרש קרא ד'ולאהליכם' דאחר מתן תורה, כמו בסוגיין, ודו"ק.

בגמ', רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא, וכו' אמרו ליה למדתנו רבינו וכו', אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת וכו' אנשים של צורה.

[ז]. ר"ת בתוס' (שבת ל"ג: ד"כ פ"ג ר"ת), השווה דזהו רבי יהודה בן גרים המסופר שם, דדבריו נשמעו למלכות רומי וגרמו הגלות לרשב"י ובנו. ולכך גורס שם רבי יהודה בן גרים, ולא גרים שם שרשב"י עשה ממנו גל של עצמות, אלא איקפד ונח נפשיה. כיון דהכא קאמר ליה דאנשים של צורה הם. וכ"כ רבינו שלמה בן היתום בסוג' "רבי יהודה בן גרים קודם שהלשין הוה". אמנם הריטב"א (שבת ל"ד: ד"כ פ"ג צ"ה) כתב, דאין זה אותו רבי יהודה בן גרים, דרבי יהודה דהכא גברא רבה הוא. וכן כתב רבינו יהודה ב"ר קלונימוס משפירא בערכי תנאים ואמוראים (ע"כ רבי יכורס בן גרים) "וקשה לי לומר שרבי יהודה בן גרים זה הוא יהודה בן גרים דבמה מדליקין שהלך וסיפר דברי רבי יהודה ורבי שמעון למלכות שעל ידו הוצרך רבי שמעון להחבא במערה ולהיות בצער כדאיתא התם. ופירש רש"י בן גרים. בן גר וגיוורת. שאביו ואמו היו גרים שנתגיירו ולא נתכוין להשמיעם למלכות אלא על ידי

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

קול שסיפר לאביו ולאמו נודע למלכות ולבסוף הענישו רבי שמעון. דהא בבמה מדליקין כל הספרים יהודה בן גרים. והכי נמי בפרק ראשון דמשקין בכל הספרים רבי יהודה בן גרים. וכיון שאמר לו רבי שמעון לבנו לילך אצלם מוכח שהיו אנשים של צורה שברכתם עושה פירות".

[ח]. וקצת תימה, על הרב עוד יוסף חי (שפת ליג: ד"ה ס"ג ר"ת), דתמה על מהר"ש אלגאזי בספר

גופי הלכות כלל תקמ"ה שכתב "תרי רבי יהודה בן גרים הוו", והפליא פלאות עליו דנסתרו דבריו מדברי התוס', עכתו"ד. והלא כדבריו מפורש בראשונים.

שוב מצאתי את הספר גופי הלכות, וראיתי כל דבריו, ולא הבנתי כלל מה תמה עליו הרב עוד יוסף חי, והלא הגופי הלכות מתייחס לתוס' ומותיב ומפרק בדבריו, אך מסיק כהגי' שעליה חולק רבינו תם. ואולי לא ראה את הגופי הלכות בגוף דבריו, אלא מחכם אחר שהביאם בקוצר. ואלו דברי הגופי הלכות (פרק כ"ג, כללי אות ט' כלל תקמ"ה) "תרי רבי יהודה בן גרים הוו, לפי גירסא אחת בשבת (דף לג ט"ג) תוס' ד"ה ה"ג ר"ת ז"ל הלך רבי יהודה בן גרים, ויש ספרים שכתוב בהן יהודה ואין נראה לר"ת וכו', נראה מאותם ספרים דלא גרסי רבי יהודה, דאם היה אדם גדול איך נאמר עליו גל עצמות כיון דהם גרסי כך, לפיכך גרסי הכא יהודה בן גרים וסברי דתרי הוו חד הדיוט ואידך אדם גדול ונקרא רבי יהודה. ובזה דברי ר"ת ז"ל אינם מובנים דמה הקשה לספרים דרבי יהודה אדם גדול היה, ואינהו נמי מודו בהכי, ולהכי גרסי יהודה ולא רבי יהודה דסברי תרי הוו, וכמה תרי פלוני הוו אשכחן בגמ'. וי"ל דגם ר"ת ז"ל מודה דאפשר דהוו תרי דשמם יהודה בן גרים, ומה שכתבו ואין נראה לר"ת הכי פירושו אין נראה לר"ת דהך דשמעתין יהיה ההדיוט כיון דקאמר יתיב גביהו, והכלל הוא בכלל יתיב גביהו הוא אדם גדול כמותו, דאי לא בעי למימר אלא שנמצא שם בעת המעשה, הוי ליה למימר והוה התם יהודה בן גרים, אבל יתיב גביהו משמע אדם גדול כמותם ורגיל אצלם, ולזה הביא ראייה ממועד קטן שאותו יהודה בן גרים שהיה נמצא אצל רשב"י היה אדם גדול".

[ט]. המהרש"א (ח"א ד"ה שפטר מרצו) מקשה, התינח תלמידי רשב"י שנפרדו בערב, כי היה דעתם לחזור, וכיון שנתעכבו למחרת באו שוב להיפרד. אך בחנוכת ביהמ"ק מדוע נפטרו משלמה המלך באורתא, והלא ידעו שלמחרת עוד יהיו שם, דלא היה דעתם לחזור עד אחר יום השמיני, כמבואר בגמ'. וכתב שם "ואפשר שהיה דעתם לילך ביום שמיני מן העיר וללון בתוך התחום, ושוב חשבו ללון שם, וע"כ הוצרכו ליפטר שנית ביום כ"ג לחודש, וכיון שעיקר שמחה בז' ימים שמפורש בהו שמחה בקרא משא"כ בשמיני דאינו אלא מריבוי דאך שמח, אפשר שלא ידעו הך דרשה עד אחר שנפטרו משלמה ביום שמיני הודיע להם הך דרשה ושהו שם ולנו שם והוצרכו למפטר פעם שנית למחרת".

והשפת אמת כאן (ד"ה גמ' א"ל) העיר ע"ד המהרש"א, ובתחילה כתב "וקשה אטו רשב"י לא ידע הדין הזה, ואפשר דלרוב ענותו לא חשיב להו כתלמידים שלו. ולפי מ"ש הר"ן (ג: מדפי כר"י) דהיכא דנטל רשות ע"ד שילך למחר רשאי ליסע למחר וא"צ ליטול רשות שנית, י"ל דרשב"י הי' סבור דבלילה ודאי לא ילכו ונתן להם רשות לילך למחר, והם הי' דעתם ליסע בלילה ונמלכו ללון שם, ולהכי לא הבין ר"ש למה באו אליו שנית, מיהו עובדא זו איתא נמי במד"ר נח פ' ל"ד (ל"ל: ז"ר ל"ב, ג) ומפורש שם שנשתהו איזה ימים ואח"כ חזרו ליטול רשות". והיינו שלפי המדרש לא היה שלמה תמה למה חזרו להיפטר ממנו, דעברו כמה ימים. ומסיים השפ"א "ובמהרש"א כאן נראה שלא ראה דברי הר"ן, ועי' בט"ז יו"ד (סי' רמ"ג) מ"ש על דברי הר"ן". דלפי הר"ן, אם נפטרו בערב על מנת לילך למחר, אין צריכים להיפטר שנית בבוקר. ומה שמסיים עי' בט"ז, הוא תי' לדברי המהרש"א, דהט"ז מקשה ומכריח דלא כהר"ן עיי"ש.

*

הוספה לביאורים ומילואים מ"ק דף ח', אות ז: במה שהערנו על קו' ותי' הטו"א, מהתוס' בכתובות מ"ז. העירני ידידי הרה"ג המופלא רבי חיים טירנויער שליט"א, שעל תי' הטו"א דאין שמחת יו"ט בר"ה ומדין אין מערבין שמחה בשמחה שרי לישא אשה, לא קשה מדברי התוס' הנ"ל. דלא היה ניחא להם לפרש ימים טובים בלשון רבים, דקאי רק על ר"ה. וכן על תי' הטו"א דמיירי בלילות יו"ט, נמי לק"מ מהתוס' שנדחקו דמיירי בתוספת יו"ט, ולא אמרו בלילות יו"ט. דהלא פירכא קמא בגמ' שם היא דמסרה לבתו בלילה, ופירכא בתרא דמסרה בשבתות וימים טובים, ואי ימים טובים נמי מיירי בלילה, הרי זה בכלל פירכא קמא, ודפח"ח. אך לתי' בתרא דהתוס', דהיכא דאיכא חופה בלא סעודה, ליכא מערבין שמחה בשמחה, אכן לא קשה קושיית הטו"א, דשפיר איכא למימר, דהסוג' בביצה מיירי בחופה גרידא, ומגזירת שמא יכתוב, ובסוגיין במו"ק מיירי בסעודה דאז הוא מערבין שמחה בשמחה, ודו"ק.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בס"ד ובל"נ בדפים הבאים בשם אומרם: rabinoviz@gmail.com